

Gyógytorna kialakulását befolyásoló tényezők

Factors affecting the development of physiotherapy

Wolf Gabriella, tanársegéd, PhD hallgató

Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Kar, Fizioterápiai Tanszék

wolf.gabriella@semmelweis.hu

Initially submitted May 15, 2023; accepted for publication June 30, 2023

Abstract

This study aims to present the factors that influenced the development of physiotherapy.

Many historical events, which burdened heavily mankind, played an important role in the emerging physiotherapy and the evolution of specific treatments, and they were stimulating significantly the development of physiotherapy. The emerging and evolving profession used successfully the methods of rehabilitation during the wars and after them as the techniques for treating muscular defects caused by poliomyelitis.

The professional activity made clear the importance of physiotherapists in historic changes. As a result, there were founded more and more physiotherapy associations, among others of the American Physical Therapy, which is one of the best-known associations.

Since the 1950s, associations aimed to achieve autonomy and professionalism.

The following decades saw the specialisation of physiotherapy. The APTA recognised each speciality like cardiopulmonary and neurological physiotherapy, and sports therapy, and the whole discipline became more widely acknowledged.

Nowadays, physiotherapy is used in almost all medical specialities, either as a main or adjuvant therapy, with the main objective of improving the quality of life of patients.

Kulcsszavak: Fizioterápia története, Fizikoterápia, hidroterápia, Amerikai Fizikoterápiás Szövetség, Bobath módszer, szív-rehabilitáció, katonaeorvoslás

Key words: History of physiotherapy, Physical therapy, hydrotherapy, American Physical Therapy Association, Bobath-method, cardiac rehabilitation, military medical

Az első dokumentált beszámoló Hippokratésztől származik Kr. e 460-ból. Elsőként alkalmazta a manuális manipulációt fájdalomcsillapítás céljából. Ókori Görögországban szintén Kr.e. 460 körül a víz segítségét használták fizioterápiás technikák gyakorlására.

Több ókori írásban is leírták már a testmozgás, masszázis jótékony hatását betegségekre. A legtöbb ilyen írást az ókori Perzsiából, Kínából és Egyiptomból származtatják (Pettman, 2007).

Fizioterápiában évszázadokon keresztül kevés előrelépés történt. Azonban a 19. században egyre több gyógytornával foglalkozó csoport alakult.

Per Henrik Ling (1776-1839) „Svéd torna atyja” 1813-ban megalapította a Királyi Központi Tornaintézetet (Royal Central Institute of Gymnastics). Terápiaként masszázst, testmozgást és manipulációt végeztek. Svédül sjukgymnast jelentése gyógytornász, aminek a fordítása a „betegek tornáztatásával foglalkozó személy” (Shaik, Shemjaz, 2014). Svédországban a gyógytorna egyre nagyobb teret hódított, olyannyira, hogy 1887-ben a Svéd Nemzeti Egészségügyi és Jóléti Bizottság részévé vált.

A gyógytorna kialakulása Nagy Britanniában

Fizioterápia, mint szakma elismerése azoknak az ápolónőknek és szülésznőknek köszönhető, akik válaszul egy brit folyóirat cikkére 1984-ben szakmai szervezetet hoztak létre. A cikkben a masszázsszalonokat a bűn színhelyének nevezték. Ernest Hart (1835-1898) a British Medical Journal szerkesztője egy szakmai testület megalapítását szorgalmazta, mely a masszörök képzését és nyilvántartását vállalná. Így hozta létre négy ápolónő a Képzett Masszörök Társaságát (Society of Trained Masseuses).

1900-ban a társaság elnyerte a szakmai szervezetek jogi státuszát, így Képzett Masszörök Egyesülete nevet kapta (Incorporated Society of Trained Masseuses). 1915-ben folyóirat is indult *The Journal of the Incorporated Society of Trained Masseuses* (A Képzett Masszörök Egyesületének folyóirata) címmel.

1920-ban a címet *The Journal of the Chartered Society of Massage and Medical Gymnastics* (A Masszázs és Orvosi Gimnasztika Társasága) folyóiratra változtatták. A folyóirat neve az gimnasztika kifejezéssel bővült, ami azt mutatja, hogy a terápiáknak már része volt a testmozgás is.

1944-ben ismét megváltozik a cím, ezúttal *The Journal of the Chartered Society of Physiotherapy*.

Az utolsó címváltoztatásra 1948-ban kerül sor, amikor is a cím *Physiotherapy* (Fizioterápia) lesz: *Journal of the Chartered Society of Physiotherapy*. A folyóirat tájékoztatta a tagokat a Tanács munkájáról, a vizsgálatok eredményeiről, és a fizioterápiával kapcsolatos kutatásokat valamint a helyes gyakorlatok kivitelezését mutatta be a tagok és más érdeklődő olvasók számára (Higgs, 2017).

A 20. század elején a szakma egyre elismertebb lett, fontosnak tartották az egyetemi kereteken belüli oktatást. 1913-ban megalakult az első fizioterápiával foglalkozó egyetem az új-zélandi University of Otago által alapított **School of Physiotherapy**. Majd egy évvel később az Amerikai Egyesült Államokban Portlandben (Oregon) megalapították a Reed College-ot, ahol szintén fizioterápiás oktatási is folyt (Shaik, Shemjaz, 2014).

Fizioterápia az első világháborúban

A fizioterápia, mint szakma kialakulását nagyban befolyásolta a gyógytornászok háborúk alatt végzett rehabilitációs munkája, a megsérült emberek gyógyítása. Világszerte 16 millió embert vontak be a harctérre. 1917-ben az Egyesült Államok belépett a háborúba, és a hadsereg

felismerte a sérült katonák rehabilitációjának szükségességét. Ennek hatására a hadseregben belül létrehozta egy speciális egészségügyi részleget. Ebben az időszakban a kezelést rehabilitációs terápiának tekintették. Emellett 1917-ben 15 "újjáépítési segéd" képzési programot dolgoztak ki, hogy kielégítsék a rehabilitációban speciálisan képzett egészségügyi dolgozók iránti keresletet.

Az 1920-as években szakmai együttműködés alakult ki gyógytornászok és a sebészeti közösség között, mindez hozzásegítette a szakmát az egyre nagyobb elismeréshez (Moffat, 2003).

Gyermekebénulás

Az 1900-as évekre tehető a gyermekebénulás újabb megjelentése egyre több gyereket fertőzött meg, a vírus az 1950-es évekre aggasztó mértéket öltött. Megnövekedett az igény a gyógytornászok iránt, ami a kezelési technikák áttöréséhez vezetett. Ebben az időszakban kezdtek el passzív átmozgatásokkal kezelni a visszamaradt bénulásban szenvedő betegeket, valamint erre az időszakra tehető az izomerő mérő skála bevezetése és a manuális izomtesztelések alkalmazása.

Elkezdték terápiaként alkalmazni az izom- újraedukációs technikákat a gyengült izmok erősítésére.

Az Egyesült Államok későbbi elnöke Franklin D. Rooseveltnél is gyermekebénulásban szenvedett, az ő kezelésében nagy hangsúlyt kapott a hidroterápia, amelyhez 1926-ban megvásárolt egy Warm Springs-i üdülőhelyet, amit a későbbiekben hidroterápiás központként használtak gyermekebénulásos betegek számára. A központ jelenleg is működik Roosevelt Warm Springs Institute for Rehabilitation néven (Burns JM. Roosevelt, 1882-1940).

Fizioterápia fejlődése az Amerikai Egyesült Államokban

Mind a világháborúban végzett rehabilitációs munka fontossága, mind a vírus következményeinek kezelésében végzett fizioterápiás munka során egyre nagyobb elismerést kapott a szakma.

1921 márciusában megjelent a fizioterapeuták folyóirata, a P.T. Review. A lapszám az új tisztségviselők és a végrehajtó bizottság megválasztásának eredményére várva készült el. Mary McMillan (1880-1959) választották elnöknek. A negyedévente megjelenő kiadvány éves előfizetése 1 dollárért volt elérhető a nagyközönség számára, a tagok számára ingyenes volt.

Mary McMillan megalapította az Amerikai Női Fizioterápiás Egyesületet (Women's Physical Therapeutic Association). Ebből a szervezetből alakult ki a későbbiekben az Amerikai Fizioterápiás Szövetség (American Physical Therapy Association (APTA)).

Mary McMillan fáradhatatlan munkássága és a fizikális terápiába vetett hite miatt máig a Fizioterápia anyjaként emlegetik (<https://centennial.apta.org/timeline/mary-mcmillan-is-elected-the-first-president-of-the-american-womens-physical-therapeutic-association/>)

Az 1930-as években a gyermekebénulás járvány még mindig tartott, 1937-ben megalakult a National Foundation for Infantile Paralysis, amely jelentősen hozzájárult a fizioterápia, mint szakma fejlődéséhez (Shaik, Shemjaz, 2014).

Második világháború

A világ belépett a második világháborúba, és a fizioterápia továbbra is megmutatta dominanciáját a háború során sérüléseket szenvedett katonák kezelésében. Az 1940-es évek első felében, amikor a II. világháború a tetőfokára hágott, a világnak szüksége volt a gyógytornászokra a sebesült katonák rehabilitációjában, akik amputációval, égési sérülésekkel, kihűléses sérülésekkel, sebekkel, törésekkel, ideg- és gerincsérülésekkel tértek haza (Murphy W.1995. p. 70-103.).

A háború alatt speciális fizioterápiás klinikát alapítottak, ahol a kórházi tartózkodás után rehabilitációra szoruló katonák további kezelését folytatták, így a gyógytornászok már nem csak a kórházban tartózkodó betegek rehabilitációját segítették, hanem a visszajáró katonák kezelésében is részt vettek, ezzel a fizioterápia megjelent a járóbeteg szakellátásban is. A gyógytornászok háború alatti nélkülözhetetlen munkáját az is bizonyítja, hogy 1942-re a terapeuták katonai rangot is kaptak a hadsereg állományában.

1946-ban megrendezett 79. Amerikai Kongresszuson elfogadott HillBurton-törvény alapján országszerte kórházakat építettek. Ez megnövelte a kórházakhoz és egészségügyi létesítményekhez való hozzáférést, így megnőtt a kereslet a fizioterápiás szolgáltatások iránt is (Moffat, 2003).

A háború után az új gyógytornászok képzését felfüggesztették. A már aktív szolgálatban lévő gyógytornászokat 1947-ben integrálták a Női Orvosi Szakorvosi Testületbe (WMSC). 1955-ben a férfi terapeutákat is befogadták a testületbe, így a testület nevét a Hadsereg Egészségügyi Szakembereinek Testületére (Army Medical Specialist Corps (AMSC) változtatták (Shaik, Shemjaz, 2014).

Ebben az időszakban két fontos szakterület fejlődése indult el, az egyik az elektromos stimuláció alkalmazásának vizsgálata, mely új irányt adott a fizioterápiás kezelésnek. Rájöttek, hogy ez nem csak a sorvadás késleltetésére szolgál, hanem az izomtömeg és az erő helyreállítására is alkalmas (Licht, 1967).

Valamint a "proprioceptive neuromuscularis facilitáció" (PNF) a gyógytornászok készségtárának részeként jelent meg.

Dr. Karel Bobath neurológus és Bertha Bobath (1907-1991) fizioterapeuta közösen dolgozták ki a Bobath-koncepciót a neurológiai betegségekben szenvedő felnőttek kezelésére.

Életük során sokat utaztak, tanítottak és oktatókat képeztek a világ minden táján. Mindketten számos kitüntetést kaptak úttörő és innovatív munkájukért (<https://www.bobathtutors.com/about.php#history>).

Fizioterápia területeinek kialakulása

A háború utáni időszakban a szakmában dolgozók célja a függetlenség, az autonómia és a szakmaiság megszerzése volt. Az 1950-es években két esemény is hozzájárult célkitűzésük eléréséhez, 1954-ben az *Amerikai Fizioterápiás Szövetség* (APTA) a Szakmai Vizsgaszervezettel közösen kidolgozott egy 7 órás szakmai kompetenciovizsgát, valamint az APTA részeként 1955-ben megalakult az önfoglalkoztatói szekció, minek hatására megjelent a magánszféra a gyógytornászok körében (Murphy, 1995. p. 136-77.). A mozgás gyógyító hatásának fontossága egyre jobban előtérbe került. Az 1940-es években Levine és Lown egy bostoni kórházban végzett munkájuk alapján arra a következtetésre

jutottak, hogy a hosszú, folyamatos ágynyugalom „csökkenti a funkcionális kapacitást, lerontja a morált és szövődményeket idéz elő”. 1952-ben Levine és Lown nyíltan megkérdőjelezték a kényszerű ágynyugalom és a hosszan tartó inaktivitás szükségességét a szívinfarktus után, minek hatására a gyógytornászok egyre nagyobb szerepet kaptak a szívinfarktus utáni rehabilitációban (Levine, Lown, 1952). A nagy nyilvánosságot kapott jelentésük sokak figyelmét felkeltette, és számos klinikai kérdést vetett fel a szív- és érrendszeri betegségek kezelésével kapcsolatban.

Az Amerikai Szívgyógyász Szövetség (AHA) 1953-ban Chicagóban tartott 13. tudományos ülésén Louis Katz neves orvos azt mondta az orvosi közönségnek, hogy „az orvosoknak készen kell állniuk arra, hogy elvetik a régi dogmákat, ha azok hamisnak bizonyulnak, és elfogadják az új ismereteket”. Hangsúlyozták, hogy folytatni kell a fizikai aktivitással kapcsolatos kutatásokat, és az új információkat be kell illeszteni a szívbetegek kezelésébe (Shaik, Shemjaz, 2014).

Az előző világháborúhoz hasonlóan a koreai háború is nagyszámú háborús áldozatot követelt, akik számára a rehabilitáció ismét létfontosságúnak bizonyultak.

A vietnami háború alatt az AMSC tagjai közül elsőként egy női gyógytornász jelentkezett önkéntesnek a virginiai Fort Belvoirba, Vietnamba. A gyógytornász 1966. márciusában érkezett a 17. tábori kórházba, Saigonba. Dél-Vietnamban 1966 és 1973 februárja között a hadsereg 43 gyógytornásza szolgált, akik közül 33 nő volt.

A fizioterapeuták munkája a sérült végtagok rehabilitálása mellett a sebészeti sebek ellátása és az égési sérülésekből adódó lágyrészek kezelése volt (Shaik, Shemjaz, 2014).

A vietnami háború után drasztikusan megnőtt a neuro-musculo-skeletális problémákkal küzdő sérült katonák száma. Az ortopédsebészek száma nem volt elegendő a sérült katonai populáció ellátásához, ezért a gyógytornászok tevékenységi körét kiterjesztették, a későbbiekben, mint „Physician Extenders”ként dolgoztak, felhatalmazásuk volt, hogy orvosi beutaló nélkül diagnosztizálják és kezeljék a neuro-musculo-skeletális betegeket.

(Neel, 1973)

1974-től Az USA-ban egyre több orvos szakosodott a fizikális terápiára. Az APTA-n belül külön részleg volt az ortopédiára szakosodott gyógytornászok számára.

A háborúk alatt és a háborúk utáni rehabilitációban egyértelművé vált a gyógytornászok fontos szerepe. A megnövekedett igény miatt az APTA felismerte, hogy több gyógytornászt kell képezni.

Az APTA Iskolai Szekciója ajánlásokat tett a felvételi eljárások, tantervek, oktatás és a fizikoterápiás programok adminisztrációjára vonatkozóan.

Emellett az APTA erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy több egyetemet ösztönözzön programok létrehozására és a meglévő programok bővítésére, beleértve a graduális szintű oktatás lehetőségeinek megteremtését is (Murphy, 1965).

Az 1967-1976 közötti évtizedben a szakma az ortopédia, a szív- és tüdőbetegségek kezelése felé terjeszkedett. A nyitott szívműtétek megjelenésével a postoperatív fizioterápia mellett preoperatív fizioterápia is előtérbe került (Certo, 1985).

A kardiopulmonális fizioterápia mellett egyre népszerűbbé váltak a manuális terápiák, 1974-ben megalakult az „International Federation of Orthopedic Manipulative Therapy”.

(Lonnemann, 2017)

A fizioterápia fejlődésének következő lépcsője az 1980-as évekhez köthető, amikor a számítógépek használata elterjedt az orvostudományban. Ekkor vezették be az elektromos stimulátorokat, amik növelték a terápiák hatékonyságát.

A következő évtizedek a fizioterápia specializálódásáról szóltak. Az APTA elismerte a fizioterápia különböző szakterületeit, mint a kardiopulmonális fizioterápia, neurológiai fizioterápia, sportterápia, manuálterápia, így a tudományág egyre szélesebb körben vált ismertté.

Napjainkban

A gyógyítás szinte minden területén jelen van a fizioterápia, akár fő terápiaként, akár kiegészítő terápiaként.

Napjainkban a fizioterápia fő célkitűzésében a páciens életminőségének javítása áll.

A használni kívánt terápiák kiválasztása a páciens állapotától függ, de a várható eredmények közé tartozik a fájdalom csökkentése, a mozgástartomány növelése, állóképesség növelése, rehabilitáció során a lehető legjobb önellátás elérése.

Ahogy a számítógépek egyre jobban elterjedtek az orvoslás világában, úgy a fizioterápia diagnosztikus területén is sok újdonságot hoztak. Másik rohamosan fejlődő terület a sportfizioterápia, ahol a biomechanikában használatos eszközök fejlődésének köszönhetően a sportolók aktuális fizikális állapotának meghatározása egyre pontosabban mérhető objektív adatok segítségével. Így a fizioterápia nélkülözhetetlenné vált a versenysportolók felkészítésében és rehabilitációjában egyaránt.

Irodalom

1. BURNS JM. Roosevelt: The Lion and the Fox: Vol. 1; 1882-1940
2. CERTO, C.M.: History of cardiac rehabilitation. *Phys Ther*1985;65:1793-5
doi: [10.1093/ptj/65.12.1793](https://doi.org/10.1093/ptj/65.12.1793)
3. HIGGS, J., SMITH, M., EWBB. G., SKINNER, M.:Contexts of Physiotherapy Practice, *Elsevier Health Sciences*, 2017
4. KOROBOV, S.A.: Towards the origin of the term physiotherapy: Dr Edward Playter's contribution of 1894. *Physiotherapy Research International*, 2005;10(3):123-4
doi: [10.1002/pri.1](https://doi.org/10.1002/pri.1).
5. LEVINE, S.A., LOWN, B.: „Armchair” treatment of acute coronarythrombosis. *J Am Med Assoc* 1952;148:1365-9 <https://doi.org/10.1001/jama.1952.02930160001001>
6. LONNEMANN, M.E., OLSON, K.A., BRISMÉE, J.M.: The history of IFOMPT: paving the way to global leadership in OMPT excellence. *Journal of Manual and Manipulative Therapy*, 2017;25:5
doi: [10.1080/10669817.2017.1409329](https://doi.org/10.1080/10669817.2017.1409329)

7. MOFFAT M.: The History of Physical Therapy Practice the United States. *Journal of Physical Therapy Education*, 2003;17:15-25
doi: [10.1097/00001416-200310000-00003](https://doi.org/10.1097/00001416-200310000-00003)
8. MURPHY, W.: With vision, faith, and courage, 1920-1929. In: Healing the generations: A History of Physical Therapy and the American Physical Therapy Association. Lyme: Greenwich Publishing Group Inc; 1995. p. 70-103
9. MURPHY, W. "Progress Is a Relay Race," 1946-1959. In: Healing the Generations: A History of Physical Therapy and the American Physical Therapy Association. Lyme: Greenwich Publishing Group Inc; 1995. p. 136-77.
10. Neel, Spurgeon. Medical Support of the U.S. Army in Vietnam, 1965-1970. Washington, D.C.: Department of the Army; 1973
11. APTA. *J Man Main Ther.* 2007;15(3):165-74. doi: [10.1179/106698107790819873](https://doi.org/10.1179/106698107790819873)
12. SHAIK, A.R., SHEMJAZ, A.M.: The Rise of Physical Therapy: A History in Footsteps. *Archives of Medicine and Health Sciences*, 2014;2(2):257-260.
doi: [10.4103/2321-4848.144367](https://doi.org/10.4103/2321-4848.144367)
13. TERLOUW, T.J.: The origin of the term „physiotherapy”. *Physiotherapy Research International*, 2006;11(1):56-7
doi: [10.1002/pri.33](https://doi.org/10.1002/pri.33)

internet forrás:

<https://www.bobathtutors.com/about.php#history>

<https://centennial.apta.org/timeline/mary-mcmillan-is-elected-the-first-president-of-the-american-womens-physical-therapeutic-association>